
XX. SZÁZAD

Justin Pravoslav Hovora cseh tengerészrepülő

Az Osztrák–Magyar Monarchia fegyveres ereje az első világháború idején a szárazföldi harcokon túl a tengeri háborúban is markáns szerepet vállalt. Az Adriai-tengeren vívott konfliktus terhe jelentős részben épp a Monarchia haditengerészetére hárult. A háború előrehaladtával az egyre nyomasztóbb túlerővel szemben kellett a császári és királyi haditengerészetnek helytállnia. A klasszikus felszíni egységek mellett az olyan új fegyvernemek is kivették a részüket a harcokból, mint pl. a bűvárhajók vagy pedig a tengerészeti repülők. Az akciók során a fő teher egyébként is a fent említett új fegyvernemekre és a kisebb méretű hajóegységekre hárult (torpedónaszádok, rombolók, cirkálók stb.). A nagy felszíni csatahajók bevetésére csak ritkán került sor.

A hadműveletek során kiemelkedő teljesítményt nyújtottak a közös haditengerészet tengerészeti repülői. Az aviatika (tengerészeti repülés) 1914-ben egy új, éppen kialakulóban lévő, fejlődő fegyvernemnek számított a világ hadseregeiben, többek között a monarchiában is. A légi egységekhez csak a technikailag jól képzett legénységet lehetett felvenni. Így eme modern fegyvernemhez a monarchia minden szegeltéből érkeztek emberek. Elsősorban az iparvidékekről származó és műszaki tudással rendelkező egyének élveztek előnyt. A német és a magyar ajkú legénység mellett a csehek képviselték magukat a legnagyobb arányban a fegyvernemnél. Így természetesen a magyar mellett a cseh történészek is előszeretettel foglalkoznak a témával.

A *Historie a vojenství* 2014-es 1. számában jelent meg egy érdekes tanulmány a témával kapcsolatban, amelyet *Jiří Rajlich* publikált. A szerző az első- és második világháborús repüléstörténettel is foglalkozik, tehát nem először ír hasonló dolgokról. A tanulmányban megpróbálja egy első világháborús cseh származású tengerész pilóta – Justin Pravoslav Hovora – pályafutásán keresztül bemutatni az osztrák–magyar tengerészeti repülők világháborús tevékenységét. A szerző a munkája során törekedett az elsődleges források felhasználására. A cseh Hadtörténeti Levéltár és a cseh Nemzetbiztonsági Szolgálat prágai levéltárának az ide vonatkozó adatait

vette igénybe, valamint a pilóta leszármazottjaitól is sikerült értékes fotókat és dokumentumokat beszereznie. A szerző kutatása során az elsődleges források mellett elsősorban a német nyelvű szakirodalomra támaszkodott. A tanulmány szám szerint 32 db fotót, és 4 db további korabeli dokumentumot tartalmaz. A fotókon a tengerészeti repülők világháborús hétköznapijai vannak megörökítve, és jó néhány olyan kép is van közöttük, amelyek Hovora családjától származnak. A családtól való fotók között van pl. egy olyan, amely Hovora teljesen összetört L118-as repülőcsónakját ábrázolja a tengerből való kiemelés közben.¹ A négy további dokumentum korabeli oklevelet mutat be, és van egy korabeli térkép is, amely az adriai hadszíntér északi részét ábrázolja. Justin Pravoslav Hovora épp ezen a hadszíntéren szolgált, és itt hajtotta végre a bevetéseit is. A témához értékes adalékként szolgál még az a bevetési napló, amely Hovora 16 legfontosabb világháborús repülés bevetését tartalmazza. A bevetési napló a prágai Hadtörténeti Levéltár irattárából származik. Két további értékes táblázat is található a tanulmányban, amelyeket a szerző készített, és amelyek jó segédanyagként szolgálhatnak a Monarchia tengerészeti repülésével kapcsolatban. Az egyik a közös hadseregben, a közös haditengerészetnél és a tengerészeti repülőknél rendszeresített rendfokozatokat taglalja, és sorolja fel, valamint természetesen megpróbálja összevetni a lefordított cseh megfelelőivel. A rendfokozatok lefordítása, nem biztos, hogy szerencsés dolog egy másik hadsereg hasonló rendfokozatainak a megfelelőire, de a táblázathoz tartozó hosszabb magyarázat, amely taglalja a Monarchia hadseregének a rendfokozatait, ezt az apróságot kompenzálja. A tanulmány tartalmaz még egy részletes és fontos táblázatot, amely az adriai partvidéken felállított tengerészeti repülőbázisok földrajzi elhelyezkedését tartalmazza, beleértve a fontosabb meteorológiai jelzőállomásokat is. A repülőbázisok mellett az aktuális bázisparancsnokok neve is fel vannak tüntetve.

A tanulmányban a szerző bemutatja Justin Pravoslav Hovora háború előtti előéletét. Műszaki iskolában tanult, és ez a fajta képzettség a korban majdhogynem egyenes út volt a haditengerészethez. A kötelező sorkatonai szolgálatot tehát egyéves önkéntesként a hadiflottánál töltötte, az Admiral Spaun könnyűcirkálón. A sorkatonai szolgálat során elvégezte a kadét iskolát, amelynek a sikeres abszolválása után tartalékos tengerésztisztté léptették elő. A háború kitörését követően Hovora először Pólában teljesített szolgálatot, majd jelentkezett a tengerészeti repülőkhöz, ahol a sikeres felvételi után tengerészeti repülő megfigyelőnek képezték ki. Hovora bevetései

¹ Ez volt az a baleset 1916-ban, amely véget vetett Justin Pravoslav Hovora tartalékos zászlós repülő karrierjének.

alapján az olvasó betekintést nyerhet a tengerészeti repülők világháborús tevékenységébe. Tartalékos tengerész zászlósként² elsősorban az Adria északi felében teljesített szolgálatot. A bevetéseire Pólából indult. A tanulmányból megismerhetjük az osztrák-magyar tengerészeti repülők által használt repülőcsónakok típusait és paramétereit. A publikációban a szerző bemutat néhány lényegesebb, és ismertebb akciót is, amelyben Hovora is részt vett a pilóta megfigyelőjeként. Jiří Rajlich elsősorban Justin Pravoslav Hovora első világháborús tevékenységével foglalkozik, amely során részletesebben taglalja a sorsát az 1916-os repülőbalesete után. A bevetés végén összetört repülőcsónakot megőrkítő fotó tanúskodik arról, hogy Hovora zászlósnak óriási szerencséje volt, hogy túlélte a leszállást. A súlyos balesetet követően hónapokig lábadozott a sérüléseiből, majd a teljes felépülése után már csak adminisztratív feladatokat látott el a haditengerészet pólai központjában. Az adminisztratív feladatok közé tartozott az az időszak is, amíg 1917-1918 között a tengerészeti repülők parancsnokának, Bořivoj Radoň sorhajókapitánynak volt a szárnysegédje.

A szerző Hovora háborús szerepvállalása mellett többször említést tesz a vele együtt szolgáló magyar pilótákról és megfigyelőikről, akik szintén hőiesen kivették a részüket a háborúból.

Életrajzi mű apropóján a szerző Hovora első világháború utáni életéről is értekezik a tanulmányban. Taglalja a két világháború közötti tevékenységét, amikor is a civil szférában helyezkedett el. Először egy a Felvidékre települt ipari üzemnél töltött be vezető pozíciót, majd ezt követően hazaköltözött cseh területre, és a testvérével közösen alapítottak egy kis családi vállalkozást. A protektorátus időszakában az ő üzemük is kapott háborús megrendeléseket a német hadseregtől, bár a háború folyamán a megrendelések jelentős részét nem teljesítették. A német megrendelések szabotálása mellett segítette a cseh ellenállás munkáját is. A háborút követően, a kommunista hatalomátvétel után koncepciók perben elítélték és börtönbe került. Néhány évvel a szabadulása után meghalt.

A szerző Jiří Rajlich az első világháború érdekes epizódját ragadta ki Justin Pravoslav Hovora életrajzán keresztül. A tanulmánynak köszönhetően több részletet is megismerhettünk a Monarchia legfiatalabb fegyvernemével, a tengerészeti repüléssel kapcsolatban, és ezen felül a tanulmány „főszereplője”, Pravoslav Hovora életéről is részletesebb információk derültek ki. A tanulmány a maga nemében egyébként is hiánypótló, mivel Hovora személye és háborús ténykedése az elmúlt évtizedek során méltánytalanul merült a feledés homályába. Mindez annak ellenére, hogy a haditengeré-

2 A háború második felére tartalékos hadnaggyá léptetik elő.

szetnél is egy kisebb létszámú fegyvernemnél teljesített szolgálatot, és a háború egy bizonyos szakaszában az adott fegyvernem parancsnokának a szárnysegédjeként szolgált. Justin Pravoslav Hovora tartalékos zászlós azon katonák közé tartozott a háború során, akik mindvégig bátran, hőiesen helytálltak a fronton, és lojálisak maradtak a Monarchiához.

Jiří Rajlich: Justin Pravoslav Hovora (1890-1964): Český námořní aviatik, podnikatel, odbojář, funkcionář a politický vězeň [Justin Pravoslav Hovora (1890–1964) cseh tengerészrepülő, magánvállalkozó, ellenálló, tisztviselő és politikai fogoly]. Historie a vojenství, Ročník LXIII, Číslo 2014/1. 75–93. o.

Bognár István